

Store marker med få markveje

LANDSKABSFORVALTNING. Med større enheder, ringere adgang og dårligere småbiotoper er både natur og rekreation forringet, men forbedringer er realistiske bl.a. med MFO-ordningen

I årtier er markerne blevet større og større og markvejene færre og færre ude på landet. Der er ikke lige så meget natur og landskabelig variation som før, og det der er, er sværere at komme hen til. Der er stadig småbiotoper, men nogle andre før og uden samme værdi. Udviklingen er mest markant i de landskaber der er bedst til landbrug, og mindre tydelig i f.eks. småbakkede eller grovsandede egne.

Det fremgår af Ole Hjorth Caspersen og Patrik Karlsson Nyeds undersøgelse 'Udvikling i Agerlandet 1954-2025' fra Københavns Universitet. Den viser også at det er muligt at sikre både bedre natur og adgang, bl.a. ved at udnytte MFO-ordningen optimalt.

Undersøgelsen er led i Real-danias projekt 'Landskabet som dobbelt ressource'. Undersøgelsen dækker 61 år fra

1954 til 2015 i otte områder på 2x2 km. De repræsenterer forskellige landskabstyper landet over så man får et nogenlunde landsdækkende billede.

Tre indikatorer er valgt, markstørrelse, markveje og småbiotoper. Deres udvikling kan sammen give et billede af vores oplevelse af landskabet og landskabets funktion. De tre indikatorer er også valgt fordi de kan registreres ensartet på flybilleder. Der findes nemlig ikke kort eller statistik på landsplan.

Større marker, færre veje

I alle 8 områder ses en vækst i markstørrelsen der i de gode landbrugsegne er på flere hundrede procent. Hvor de landbrugsmæssige muligheder er knapt så gode, er væksten i markstørrelse mindre, f.eks. på grovsandede jorder hvor der er brug for læhegn, eller i

småbakkede dødisområder. Her er væksten nede mellem 6 og 35%.

I 50'erne gik det generelt hurtigt da traktoren kom til. Derefter gik det mere roligt til midt i 1990'erne hvor væksten i markstørrelser igen tog fart. At markstørrelsen er vokset meget siden 2010 kan man også se på de nye landsdækkende markkort. De største marker nu er over 100 ha. De skal sikre den mest effektive drift tilpasset den nyeste teknologi og de største maskiner.

Med stigende markstørrelse falder behovet for markveje. I de 8 områder er markvejene da også reduceret væsentligt i både antal og længde siden 1954. I de fleste områder skete det største fald i den første del af perioden. Faldet fra 1995 til 2015 har været mere begrænset. Nedgangen er størst på de bedste dyrkningsjorde hvor

markvejenes længde nogle steder er reduceret med over 60% fra 1954 til 2015. På dårligere dyrkningsjorde ses derimod kun en mindre reduktion på 20-50%.

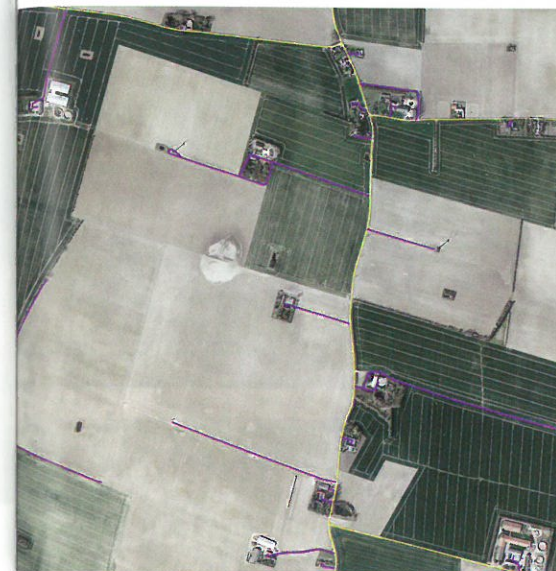
Flere, men nye biotoper

I flere årtier faldt naturindholdet i agerlandskabet, både småbiotoper og halvkulturer som overdrev og heder. Denne reduktion tog især fart i 1960'erne. I 90'erne vendte billedet når man ser på det samlede biotopareal. Mange steder udgør biotoparealet i 2015 næsten 10% af hele arealet når man regner levende hegn og småskove med. På de bedste landbrugsjorde er der dog kun 2-3% biotopareal.

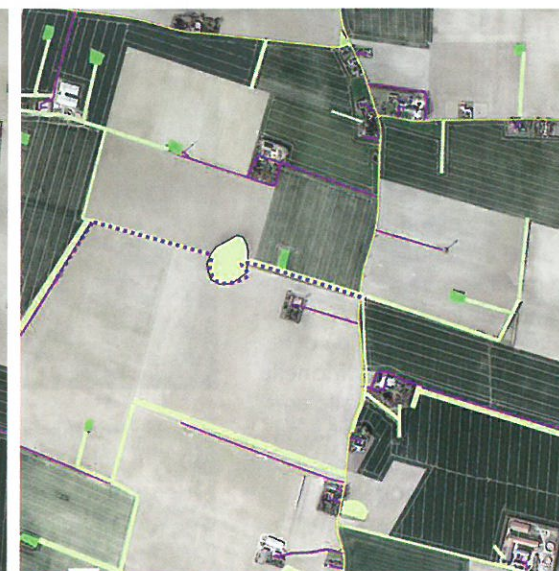
Stigningen i biotopareal skyldes ikke mindst at de store maskiner efterlader mindre upraktiske arealer det ikke kan svare sig at dyrke. På den anden side medfører større marker færre markskel og dermed mindre biotopareal.

Biotoparealet er derimod ikke det samme som før. Som tidligere undersøgelser har påvist, er der blevet færre arealer med halvkulturer som enge, overdrev og heder, og dem kan nye biotoper som småskove og hegn endnu ikke hamle op med i biologisk værdi.

Undersøgelsen viser endvidere at 80'ernes og 90'ernes dagsorden om marginaljorder ikke fik den store betydning for naturen. Det dyrkede areal

2015. Område på Lolland. Biotopindholdet er minimalt (1,5%). Markvejene er få og ikke forbundet. Sogneveje gule, markveje lilla.

2025-scenarie. MFO (grøn) udgør 5% af arealet og knytter eksisterende §3-områder til netværket. En rundtur muliggøres via ny sti.

— Markvej, eksisterende   Beskyttet natur   Eng, vådområde
 - - - - - Ny trampesti   Markbræmme, 5-20 m   Levende hegn, trærække

i Danmark er i dag med 62% fortsat et af Europas højeste.

Flere biotoper

At der er muligheder for at skabe flere arealer med biotoper illustreres med 2025-scenariet for de to mest intensivt dyrkede områder. De forudsætter dog at landbruget ikke må generes alt for meget, og at landbruget selv ønsker en praksis der er mere i balance med sine omgivelser.

De to områder får tilført et minimumsindhold af småbiotoper ved at bruge MFO-ordningen så meget som muligt. MFO betyder miljøfokusområder. Hvis man har et omdriftsareal over 15 ha og ikke er økolog, skal 5% af arealet være miljøfokusområde for at få den fulde, grønne støtte. Kravet kan opnås med bl.a. udyrkede randzoner og bræm-

mer ved søer og vandløb, søer, vandhuller og brak.

MFO kan ifølge undersøgelsen sikre en både landskabelig, biologisk og rekreativ betydning. De vil samtidig modvirke tendensen til meget store marker som der ellers ikke er så meget at gøre ved.

Det er ifølge rapporten en fordel at anlægge en mere landskabelig betragtning og tænke ud over den enkelte bedrift, f.eks. ved at inddrage nærliggende økologiske bedrifter og områder udpeget i 'Det Grønne Danmarkskort'. Der peges på hollandske erfaringer med landmandsejede naturarealer der forvaltes i fællesskaber af landmænd på tværs af bedrifterne.

En bedre adgang

I scenarierne indgår også adgangen til landskabet. Her er

markvejene afgørende. De giver adgang til en del af landskabet som ellers ikke er tilgængeligt. Man kommer væk fra trafikstøjen og ofte tætte re på naturen.

Derfor er det et problem når markvejene erstattes af semi-permanente kørespor i markerne. Dem må man ifølge naturbeskyttelsesloven nemlig ikke færdes på som man må på markvejene. Den adgang til landskabet som naturbeskyttelsesloven i 1992 sikrede, bliver dermed udhulet.

Der er dog stadig nogle markveje tilbage. De kan udnyttes bedre med skiltning og ruteangivelse så man ved at man må færdes på vejen, og så man ved om den snart ender blindt eller er en del af et netværk. En tilhørende spørgeskemaundersøgelse viser netop at der er behov for bed-

re skiltning og et ønske om flere stier i landskabet.

Smalle trampestier er en anden enkel mulighed for at skabe bedre adgang. De kan kompensere for reduktionen i antallet af markveje og forbinde markveje til sammenhængende ruter. De nuværende regler om arealstøtte som løber frem til 2020, er dog en barriere. Stier skal bl.a. have samme plantedække som markeren, og der må ikke tilføres grus eller flis, opsættes affaldspande, bænke mv. Holdes reglerne ikke, kan landmanden miste arealstøtten.

Hastig strukturudvikling

Baggrunden for landskabets udvikling er den hastige strukturudvikling i landbruget det sidste halve århundrede. Omkring 1950 var der i Danmark cirka 192.000 landbrug, hvor langt de fleste var mindre brug med et blandet husdyrhold. I 2015 var der 36.637 landbrug, de fleste stærkt specialiserede brug eller deltidslandbrug. De sidste 30 år er antallet af landbrug faldet med 60%. Udviklingen forventes at fortsætte på grund af lave afregningspriser og en meget høj gældsbyrde.

Strukturudviklingen kan ses i landskabet som forladte og tomme gårde, mens de tilbageværende gårde får større bygninger. Og landskabet ændres med større marker, færre markveje og nogle andre småbiotoper. sh

KILDE
 Ole Hjorth Caspersen, Patrik Karlsson Nyed (2017): Udvikling i Agerlandet 1954-2025. Kortlægning af markstørrelse, markveje og småbiotoper. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. Ign.ku.dk

1995. Et område nær Esbjerg har 32 marker inden for den blå markering.

2015. Siden 1995 er de 32 marker slået sammen til en mark på 122 ha.

